

STAŇME SE ZMĚNOU!

Příručka pro pedagogy základních a středních škol,
jak se aktivně zapojit do akce Uklidme svět, uklidme Česko

- motivace žáků
- mapování skládek
- organizace úklidu
- soutěže...

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Proč uklízet?

S rostoucím počtem obyvatel na planetě začíná být čistá příroda velmi cenným a bohužel stále nedostatkovějším statkem. Ještě před přibližně sto lety nepůsobily odpady v přírodě vážnější problémy. V dnešní době však umístování odpadu do přírody (ať už vlivem nedbalosti, pohodlnosti, nebo touhy vyhnout se poplatku za likvidaci) způsobuje její vážné ohrožení. Odpady v přírodě představují riziko nejen pro člověka, ale také pro divoce žijící živočichy. Škodlivé látky volně unikající do okolního prostředí se dostávají do potravního řetězce, navíc mohou znehodnotit půdu na daném území na mnoho desítek let, či kontaminovat zdroje podzemní vody. A v neposlední řadě pohled na pohá-

zené odpady jistě není ten důvod, proč se ve volných chvílích vydáváme na procházky do přírody.

Staňme se změnou

Úklid prostředí, které nás obklopuje, může být prvním krokem ke změně. A to nejen k odstranění odpadků při úklidu, ale i ke změně myšlení, cestou k odpovědnosti. K uvědomění si sebe sama jako součásti širšího celku, jehož hranice nelze vymezit ploty a vlastnictvím. Může být i způsobem, jak příkladně nabídnout dětem a mladým lidem formu občanské iniciativy, do níž se mohou snadno zapojit, a jak v nich probudit zájem o podporu změn ve společnosti.

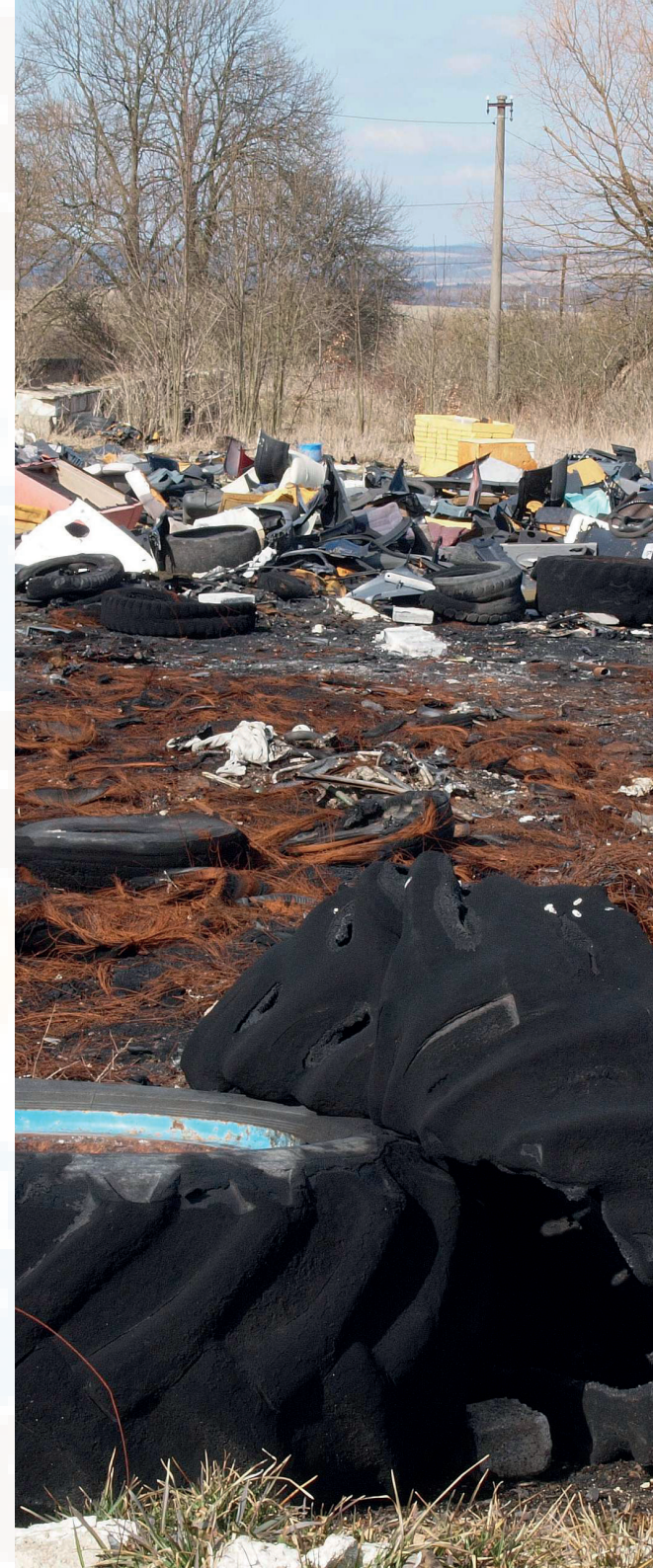

Mapujeme černé skládky

Získání přehledu o dotčeném území je dobrým předpokladem pro to, aby žáci pocítili v projektu vlastní angažovanost. Je tedy žádoucí, aby sami vyrazili do terénu, případně informace o nelegálních skládkách a znečištění území získávali z dalších zdrojů.

Mobilní aplikace ZmapujTo je nástroj, který mohou využívat pedagogové i žáci, skrze své chytré mobilní telefony. Aplikace umožňuje nahlásit díky GPS přesné polohy nelegálních skládek,

ale také dalších „problémů“. Například v dopravní infrastruktuře, veřejné zeleni apod. a jejich umístění do interaktivní mapy. Hlášení se zobrazí na interaktivní mapě www.ZmapujTo.cz a zároveň se přepoše i na úřad místní samosprávy, kde mohou situaci řešit kompetentní lidé. Problém se ale sám nevyřeší, a kde to z různých možných příčin vážne, tam může být právě dobrovolnický úklid a pomoc místních obyvatel tím okamžitým a vysoce účinným řešením.

Úkol č. 1 ZmapujTo

Nainstalujte si aplikaci ZmapujTo do svého telefonu. Aplikaci ověřte přímo v terénu, zmapováním a nahlášením alespoň tří podnětů ke zlepšení. Sledujte vývoj těchto kauz a informujte o tomto vývoji spolužáky.

Samotnému mapování je možné věnovat přímo čas výuky, kdy budou mít žáci možnost vyrazit pod dohledem pedagoga do terénu. Mohou to ovšem rovněž udělat i ve svém volném čase „mimoděk“. Cílem je zaujmout žáky do dění okolo nich. Naučit je všimnout si svého okolí a navést je na jednoduchý možný nástroj řešení.

Úkol č. 2

Soutěž

Zapojte žáky do letošní instagramové soutěže „Musíme To Uklidit“, jejímž cílem je motivovat k označování míst, která by zasloužila uklidit. Jejich fotografie s hashtagem #musimetouklidit mohou uživatelé nahrávat na Instagram a jeden vylosovaný z nich získá kompaktní fotoaparát.

Více informací na www.UklidmeCesko.cz

**Musíme
to uklidit**

Uklidme svět Uklidme Česko

www.UklidmeCesko.cz

Příprava začíná

Před samotným úklidem je zásadní věnovat dostatečný čas a energii přípravě. Ve škole můžeme část z této odpovědnosti přenést na samotné žáky. To je velice důležité zejména kvůli udržení jejich vnitřní motivace dovést úklid do zdárného konce. Mějme rovněž na paměti, že v případě výchovně vzdělávacího procesu tento nekončí samotným úklidem. S motivací žáků je tudíž třeba pracovat v dlouhodobém horizontu.

Na vás jako organizátorovi samozřejmě zůstane odpovědnost za bezpečnost účastníků, ale také pravděpodobně za většinu komunikace s úřady, příp. s organizátory akce Uklidme svět,

uklidme Česko. Mnohé však zvládnou obstarat sami žáci, což jim zároveň umožní trénovat vybrané komunikační, sociální a pracovní schopnosti.

Organizátoři Uklidme svět, uklidme Česko Vám mohou při letošním ročníku poskytnout podporu v materiálním zabezpečení (pytle a pracovních rukavic, příp. reflexní vesty a samolepky), součinnost při komunikaci s úřady a zprostředkovat především organizační a propagačního know-how, tedy „jak na to“.

V případě potřeby se na nás neváhejte obrátit. Kontakty naleznete na webu www.UklidmeCesko.cz.

5 kroků k úspěšnému úklidu

1. Výběr místa úklidu

K výběru místa je možné využít vlastní preference žáků, ale samozřejmě také aplikaci ZmapujTo. Konečné rozhodnutí pak může třída provést metodou debaty a konsenzu větší skupiny, případně, pokud se jedná o celou školu, bude praktičtější hlasování. Pokud o místě úklidu rozhodne autorita (učitel či vedení školy), je nutné věnovat zvýšenou pozornost komunikaci s žáky, vysvětlení a zdůvodnění tohoto výběru. Žáci velmi ocení, pokud s nimi bude jednáno jako s jinými dobrovolníky, kteří věnují svoji energii pro „dobrou věc“.

Úklidový záměr je pak třeba komunikovat s místním úřadem, v případě potřeby i s organizátory akce Uklidme svět, uklidme Česko.

2. Zjištění vlastníka pozemku

Včasnou komunikací s vlastníkem pozemku můžete předejít mnoha nedorozuměním. Pokud vlastníka neznáte, můžete jej zjistit v katastru nemovitostí (např. z mapy na webu www.ZmapujTo.cz). V ideálním případě může být vlastníkem pozemku obec, nebo městská část, v hor-

ším firma, či soukromá osoba. Ať tak či tak, nebojte se zapojit žáky do procesu jednání s vlastníkem, pokud je to potřeba. Diskutujte s nimi možné způsoby, jak vzbudit jeho zájem, případně jak jej do akce nenásilně zapojit. Konečnou volbu, zda se v úklidu angažovat či nikoliv, však nechejte na něm.

3. Určení termínu úklidu

Hlavním dnem letošních „úklidovek“ je sobota 8. dubna 2017, další termín bude na podzim. Pokud dodržení vyhlášeného data brání ve škole jiné priority, je možné zvolit si svůj vlastní termín. Počítáte-li však s materiální podporou od organizátorů akce Uklidme svět, uklidme Česko, je nejvýhodnější směřovat úklidový den do měsíce dubna, kdy navíc ještě není příliš vzrostlá zeleň, brání vyhledávání odpadků i jejich úklidu.

4. Zajištění odvozu odpadu

Zajištění konečné likvidace odpadu je nezbytným krokem. Pro odvoz odpadu je možné kontaktovat přímo místní obecní úřad, nejlépe referenta pro životní prostředí, který může zajistit přistavení kontejneru, kam bude třeba, či se

domluvíte na svozu naplněných pytlů. Další variantou je domluva s místní svozovou firmou, nebo odnesení nasbíraného odpadu do sběrného dvora.

5. Zapojení dalších dobrovolníků a propagace

Pro školní akci je důležité, aby se žáci cítili v úklidu alespoň zčásti osobně angažovaní. Nikde však není psáno, že školní akce musí zůstat pouze záležitostí školy. Zapojte do akce i rodiče dětí a jejich další přátele a příbuzné. Pro oznámení své akce můžete využít místní zpravodaje, obecní vývěsku, webovou stránku nebo Facebook školy. A samozřejmě pedagog zůstává základním vzorem. Proto je důležité, aby se především sám úklidu účastnil a svým pozitivním přístupem šel příkladem.

Tip č. 1

Pokud je to možné a účelné, motivujte žáky k vytrídění shromážděných odpadů (sklo, plast, kov, papír). To však pouze v případě, pokud existuje reálná koncovka pro vytríděný odpad. Není nic horšího, než vytríděný odpad sesypat do jednoho směsného kontejneru!

Tip č. 2

Bezpečnost především!

Zajištění bezpečnosti žáků je pro pedagoga vždy absolutní prioritou a nezbytným předpokladem pro zdáný průběh akce. Je nezbytné, aby žáci pravidla bezpečnosti nejen slyšeli, ale také jim rozuměli a souhlasili s nimi. Pravidla bezpečnosti práce tvoří samostatnou přílohu tohoto dokumentu.

Práce s motivací

Budou-li žáci v závěru akce pyšní sami na sebe a na to, co dokázali, je to nejlepší zpětnou vazbou pro pedagoga, že akce byla úspěšná.

Žáci potřebují zažít pocit úspěchu. Je možné, že v některých případech mohli vnímat akci jako něco, co „není fér“ – vždyť vlastně uklízeli nepořádek někoho jiného a mají v sobě touhu toto lidské chování změnit. Zároveň se však také potkali s vlastními negativními pocity vůči původci uklízeného nepořádku. Tento negativní dojem může závěrečná oslava do jisté míry vykompenzovat.

Zorganizujte si vlastní afterparty ve škole. Nechejte žáky, ať přijdou s nápadem, jaká forma oslavy jejich

úspěchu by se jim líbila. Může mít formu slavnosti s dortem, diskotéky, ale třeba také zajímavého výletu nebo exkurze na zajímavé místo. Protože se jedná o úspěch především samotných žáků, výběr by měl zůstat na nich. Pedagog by měl zasahovat jen v nezbytných případech.

Poskytněte žákům vlastní zpětnou vazbu z procesu – čeho jste si konkrétně všimli, co se jim podle vás podařilo (například překonat, zvládnout...), jaký si vy sami myslíte, že jejich činnost bude mít následný efekt. Žáci by měli zažít pocit, že záleží na každém z nich, na tom, že každý z nich může svým dílem přispět ke změnám ve společnosti a nikdo není neschopný nebo bezmocný.

Úkol č. 3

Účast v soutěži

Zúčastněte se některé ze soutěží v rámci akce Uklidme svět, uklidme Česko. Vyhraje jako bonus pro svoji třídu (školou) zajímavou cenu. Pravidla soutěže určené pro školní kolektivy a další naleznete na webu www.uklidmecesko.cz

Se žáky je třeba vést debatu, že samotná účast v soutěžích má spíše motivační charakter a opakovaně se ujišťovat, že žáci chápou vlastní smysl uklidové akce. Zároveň je možné vést je obecně směrem k prevenci vzniku odpadu (o tom však budou další kapitoly v průběhu roku 2017 připravované publikace).

„Hřbitov“ odpadků

Vytvořte pro svoji obec či městskou čtvrť informační tabuli, co se děje s jednotlivými druhy odpadů v přírodě během jejich rozkladu. Jaké předměty mohou skončit na černé skládce? Jak dlouho potrvá, než se v přírodě samovolně rozloží? Jaké nebezpečí pro přírodu (půdu, vodu, vzduch, živočichy, člověka...) představují?

Žáci mohou tento úkol zpracovat v rámci projektové výuky. Ve třídě mohou například pracovat v týmech podle zvolených rolí – tým grafiků, textařů, týmy expertů na jednotlivé druhy odpadů apod. Zajímavá je role specialistů na vztahy s veřejností, kteří komunikují s obecním úřadem o možném výsledném umístění tabule.

Úkol č. 4

My to dokázali

Prezentujte výsledky vaší práce.

Zamyslete se nad vhodnými prostory a médii a sdílejte své výsledky s ostatními.

Navrhněte, jak se nejlépe stát inspirací pro ostatní.

Žáci mohou:

- založit skupinu na Facebooku
- napsat článek do místního zpravodaje
- využít prostor na obecních webových stránkách

A nebo mohou vytvořit zajímavý poster s fotkami „před a po“. Mohou navrhnout setkání se starostou apod.

Úkol č. 5

Když nás bude víc

Navrhněte a zrealizujte ve škole či v obci vlastní kampaň na téma udržování pořádku. Stanovte si cíle a priority kampaně, určete cílovou skupinu lidí, na kterou budete svoji kampaň směřovat a prostředky, kterými ji budete oslovovat.

Pro žáky je důležité uvědomit si v tomto bodě vlastní úspěch a hodnoty toho, co dokázali, ale také jeho limity. Je třeba postupovat velmi citlivě, aby žáci neztratili motivaci k další práci. Pomoci mohou konkrétní uskutečnitelné cíle, které si žáci za pomoci pedagoga stanoví a časový horizont, kdy mohou zhodnotit dílčí úspěchy.

Úkol č. 6

Osobnosti táhnou

Navrhněte známou osobnost, která by podle vašeho názoru mohla být ochotná zapojit se do vaší kampaně. Vymyslete způsob, jak tuto osobnost oslovit a jakou roli by měla ve vaší kampani hrát. Pak tuto osobnost skutečně oslovte.

Ve fázi brainstormingu mohou žáci navrhnout kohokoli, kdo je napadne.

Při následném třídění nápadů je ovšem vhodné vést citlivě žáky realistickým směrem. Je třeba žáky upozornit, že pro jejich kampani může mít dotyčná osoba značný význam, kampani by ale neměla být na přítomnosti této osoby zcela závislá.

Doplňující odkazy

- Videa - <http://www.uklidmecesko.cz/materialy/video/>
- Fotobanka z úklidů - <http://www.uklidmecesko.cz/materialy/foto/>
- Mapa úklidů - <http://www.uklidmecesko.cz/map/>
- Mapování černých skládek - <http://www.zmapujto.cz/>
- Facebook akce - <https://www.facebook.com/UklidmeCesko>
- Zpravodajství o životním prostředí - <http://www.enviweb.cz/>

Uklidme svět Uklidme Česko

*Akci Uklidme svět, uklidme Česko
spolupřádají
Spolek Ekosmák a Český svaz ochránců přírody*

Generální partner

Hlavní partneři

ŠKODA

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Pravidla bezpečnosti práce

1. Veškeré práce budu provádět podle pokynů pedagoga, jenž stanoví bezpečný způsob rozebírání skládky tak, aby např. nedošlo k sesutí odpadu apod.

2. Rodiče nebo zákonní zástupci nesou plnou odpovědnost za bezpečnost svých dětí.

3. Jakékoliv zranění v průběhu akce neprodleně ohlásím přítomnému pedagogovi a nechám ošetřit.

4. Při práci budu používat osobní ochranné pomůcky (rukavice, dlouhé kalhoty, dlouhé rukávy, vhodnou/pevnou obuv, v případě potřeby brýle, čepici).

5. V případě nálezu jehel, případně munice se jich vůbec nedotýkám a okamžitě informuji pedagoga, jež vyrozumí Městskou policii nebo Policii ČR.

6. V případě nálezu tlakových nádob, nádob se stlačeným plynem, se nálezu nedotýkám, informuji pedagoga, jež uvědomí hasičskou záchrannou službu.

7. Při nálezu azbestového materiálu, kanystrů s nebezpečnými látkami nebo uhynulých zvířat se jich dále nedotýkám a nijak s nimi nemanipuluji. Informuji pedagoga, který o nálezu nebezpečného odpadu odešle hlášení prostřednictvím ZmapujTo.cz.

8. Při manipulaci s rozměrným odpadem a při používání jakýchkoliv nástrojů mám na paměti svou vlastní bezpečnost a především bezpečnost ostatních lidí ve svém okolí.

9. Nevstupuji do žádných prostor, kde by hrozilo nebezpečí propadnutí, zavalení či utonutí, nevstupuji do objektů určených k demolici apod.

10. Při pohybu na komunikaci či v blízkosti železnice budu dbát zvýšené opatrnosti a budu používat reflexní vestu.

Jak se pozná azbest?

Azbest (dříve psáno asbest, česky osinek) je světlý až tmavozelený minerál ze skupiny křemičitanů. Typickou vlastností pro azbest je jeho sklon vytvářet dlouhé tenké vláknité struktury, které mají tendenci se odštěpovat po délce. Azbest se dříve využíval jako protihořlavý materiál. Poté co byly zjištěny jeho karcinogenní vlastnosti se od tohoto využití upustilo.

Azbest můžete najít v nejrůznějších stavebních materiálech, od střešních krytin (tzv. eternit) přes potrubí kanalizačních stoupaček, opláštění vzduchotechnických rozvodů až po volně stojící zástěny ke kamnům nebo jako podložky pod starými elektrickými vypínači. Z azbestu mohou být izolační nástřiky na stěnách nebo mezi zdmi a obložením budov.

Příloha č. 2

